

Beantwoording van de 7 vragen uit het Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving (IAK)

Het Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving bevat normen waaraan goed beleid of goede regelgeving dient te voldoen.

1. Wat is de aanleiding?

Het ministerie van BZK heeft in 2012 een onderzoek- en testtraject in gang gezet om nieuwe modellen van het stembiljet te ontwikkelen. Het doel daarvan was na te gaan of er nieuwe modellen te ontwerpen zijn die enerzijds makkelijker en sneller zijn te tellen en anderzijds toegankelijker zijn voor kiezers, dus waarmee kiezers beter zelfstandig kunnen stemmen. In 2012 is de rapportage over dit onderzoek- en testtraject aan de Tweede Kamer gezonden. In de rapportage zijn drie modellen van stembiljetten uitgewerkt en zijn de uitkomsten van de testen, zowel teltesten als stemtesten, met deze modellen weergegeven. Naar aanleiding van deze uitkomsten heeft de minister van BZK besloten om met één van de modellen te gaan experimenteren voor de kiezers die vanuit het buitenland mogen stemmen. Dit model, in de rapportage aangeduid als model 1, was namelijk het meest geschikt om per mail aan de kiezers in het buitenland te verzenden. Begin 2013 is besloten om de mogelijkheid te onderzoeken om opnieuw elektronisch stemmen te introduceren in het stemlokaal. Daarom is de reikwijdte in de Experimentenwet toen beperkt tot het houden van experimenten met een nieuw model stembiljet voor kiezers die vanuit het buitenland stemmen. De Experimentenwet biedt derhalve thans geen basis voor het houden van experimenten in het stemlokaal. Inmiddels heeft de commissie Onderzoek elektronisch stemmen en tellen in het stemlokaal haar advies uitgebracht. Het kabinet heeft in maart 2014 en vervolgens in februari 2015 geoordeeld over de haalbaarheid van de voorstellen die deze commissie heeft gedaan. Het kabinet is van mening dat de door de commissie voorgestelde wijze van stemmen met gebruikmaking van een stemprinter en het elektronisch tellen van de papieren stembiljetten een meerwaarde kan hebben. Een meerwaarde die tot uiting kan komen in enerzijds een groter aantal kiezers dat zelfstandig, dus zonder hulp van een andere persoon, een stem kan uitbrengen. Anderzijds kan de meerwaarde zijn dat het elektronisch tellen van de papieren stembiljetten sneller verloopt en dat er weinig telfouten worden gemaakt bij het tellen. Het kabinet heeft geconstateerd dat het realiseren van de voorstellen van de commissie evenwel complex is en vooralsnog omgeven is met (te) veel onzekerheden. Daarenboven is het kostbaar omdat het hoge investeringskosten vergt en de kosten per verkiezing aanzienlijk stijgen. Als gevolg hiervan is nog niet besloten om de voorstellen van de commissie over te nemen. Wel vindt het kabinet dat, gelet op de mogelijk meerwaarde van het concept, het de moeite waard is om een volgende stap te zetten en na te gaan of het mogelijk is om de onzekerheden weg te nemen en de complexiteit te verminderen. Opgemerkt wordt dat, als op een later moment het kabinet zou besluiten tot de invoering van elektronisch stemmen en tellen in het stemlokaal, de realisatie daarvan waarschijnlijk enkele jaren zal duren. Daarom heeft het kabinet het besluit heroverwogen om de reikwijdte van de Experimentenwet te beperken tot alleen experimenten met een nieuw stembiljet voor de kiezers die vanuit het buitenland mogen stemmen. Daarbij heeft de oproep van de gemeenten, verwoord in de brief van de Nederlands Vereniging voor Burgerzaken, om te kunnen experimenteren met een nieuw model stembiljet dat makkelijker kan worden geteld zwaar meegewogen. Dat geldt ook voor de positieve uitkomsten van het experiment bij de verkiezing van de leden van het Europees Parlement op 22 mei 2014. Zoals blijkt uit de evaluatie van dat experiment is het nieuwe model van het stembiljet

dat bij dat experiment is gebruikt goed bruikbaar. Daarnaast hebben de gemeenten er terecht op gewezen dat ook al zou de wijze van stemmen en tellen worden ingevoerd dat is voorgesteld door de commissie Onderzoek elektronisch stemmen en tellen, er rekening mee moet worden gehouden dat er een papieren stembiljet nodig is. Immers de situatie zou zich dan kunnen voordoen dat de systemen om te stemmen en te tellen niet beschikbaar zijn, bijvoorbeeld omdat ze niet gecertificeerd zijn. In dat geval dient er een terugvaloptie te zijn, dus een papieren stembiljet waar de kiezer zijn/haar keuze op maakt. Dat wil zeggen dat het mogelijk maken van experimenten met een nieuw model stembiljet dus ook een toegevoegde waarde heeft indien op een later moment zou worden besloten om elektronisch stemmen en/of tellen in het stemlokaal in te voeren.

2. Wie zijn betrokken?

Bij de ontwikkeling van een nieuw stembiljet zijn de kiezers belangrijke actoren. Van belang is dat de kiezers goed begrijpen hoe met het nieuwe stembiljet gestemd moet worden. Daarvoor is voorlichting noodzakelijk. Daarnaast zijn de stembureauleden een belangrijke actor. Zij moeten de telling van het stembiljet op een goede manier kunnen verwerken. Omdat de gemeenten voor deze organisatie, alsook de benoeming en de instructie van stembureauleden, verantwoordelijk zijn, zijn ook zij betrokken bij het wetsvoorstel.

3. Wat is het probleem?

Het huidige huidige stembiljet is (erg) groot en daardoor bij het tellen lastig te hanteren. Dat is een van de factoren die het tellen inspannend en tijdrovend maken. De vormgeving van het huidige stembiljet leidt er ook toe dat het niet goed mogelijk is om hulpmiddelen te ontwikkelen die kiezers zouden kunnen gebruiken om zelfstandig te kunnen stemmen.

4. Wat is het doel?

Het eerste doel is dat met gebruikmaking van een nieuwe stembiljet de telling makkelijker en dus sneller kan verlopen. Het makkelijker en daardoor ook sneller kunnen tellen van de stembiljetten vindt het kabinet van belang. Het tellen van de stembiljetten komt immers na een lange dag waar de leden van de stembureaus al inspannend werk hebben moeten verrichten. Verlichten van de last van het stembureau is dus waardevol. Daarnaast zal een makelijker te tellen stembiljet leiden tot een meer gestructureerde telling waardoor de kans op het maken van fouten kan worden verminderd.

Het tweede doel is om waar mogelijk de toegankelijkheid van het stembiljet te verbeteren voor kiezers. Het gebruik van logo's van politieke groeperingen en mogelijk ook foto's van kandidaten op het stembiljet kan daaraan bijdragen voor kiezers die laaggeletterd zijn. Daarnaast biedt het kleinere formaat van het stembiljet mogelijkheden om hulpmiddelen te ontwikkelen voor het gebruik van het stembiljet voor kiezers met een visuele beperking. Hierbij moet gedacht worden aan bijvoorbeeld een mal waarop voelbare informatie staat die te gebruiken is door kiezers met visuele beperkingen.

5. Wat rechtvaardigt overheidsinterventie?

Verkiezingen zijn een publiek belang en vormen de basis van de democratie. Het organiseren van verkiezingen is een publieke taak. De maatregelen laten zich rechtvaardigen, doordat zij de toegankelijkheid, betrouwbaarheid, transparantie en

controleerbaarheid van de verkiezingen bevorderen.

6. Wat is het beste instrument?

Op wetsniveau is gedetailleerd vastgelegd hoe het verkiezingsproces verloopt. Daarmee is de parlementaire betrokkenheid bij de inrichting van het kiesstelsel verzekerd. Het heeft ook tot gevolg dat als het proces moet worden aangepast, daarvoor een wet in formele zin nodig is.

Dit wetsvoorstel biedt de grondslag om bij wijze van experiment op onderdelen af te wijken van de geldende regels en procedures van de Kieswet, ten einde het ontwikkelen van een nieuw beleid rondom het stembiljet en de telling mogelijk te maken. Aan deze keuze liggen met name twee overwegingen ten grondslag. Ten eerste is het niet verstandig bij verkiezingen risico's te nemen door dusdanige ingrijpende wijzigingen in de uitvoering in één keer grootschalig in te voeren, omdat de parlementaire democratie afhankelijk is van het goede verloop van verkiezingen. Ten tweede is het van belang dat in de experimenten ervaring wordt opgedaan met de consequenties voor de organisatie van de verkiezing. De regering verwacht dat de experimenten belangrijke aanvullende informatie zullen opleveren over de effecten in de praktijk, zodat daarmee in de definitieve wetgeving rekening kan worden gehouden.

In het belang van bestendige wetgeving, waarbij bovendien goed kan worden beoordeeld in hoeverre investeringen kosteneffectief zijn, worden de resultaten van de experimenten betrokken bij het ontwerpen van een definitieve regeling. Bij de evaluatie zal worden gezien of het nieuwe stembiljet en de nieuwe telwijze de beoogde doelen succesvol halen, en in hoeverre (ongewenste) neveneffecten optreden.

7. Wat zijn de gevolgen voor burgers, bedrijven, overheid en milieu?

De experimenten in het stemlokaal met het model stembiljet dat is gebruikt voor het experiment in 2014 voor de kiezers die vanuit het buitenland konden stemmen brengen geen (extra) administratieve en financiële lasten voor de gemeenten en de burger met zich mee. De verwachting is dat het nieuwe stembiljet de lasten voor de gemeenten zal verminderen omdat het tellen van de stemmen makkelijker en sneller zal verlopen.